

МИТСКА И САВРЕМЕНА СТВАРНОСТ У РОМАНУ МАЛИ
ПРИНЦ А. С. ЕГЗИПЕРИЈА

Айсџраќиј: Рад се бави анализом дубинске структуре у роману са циљем утврђивања логике која обједињује ликове, догађаје и односе који владају у троделној композицији. Дубљи митолошки слој се расветљава истраживањем симболике хронотопа, иконографског садржаја и медијаторске функције лика Малог Принца. Откривају се архетипски мотиви, посебно архаични мотив прождирања као лајтмотив. Функционална усмереност сижера на духовни преображај појединца открива се у сакралности хронотопа и рађању религиозне егзистенције јунака, моделоване библијским подтекстом.

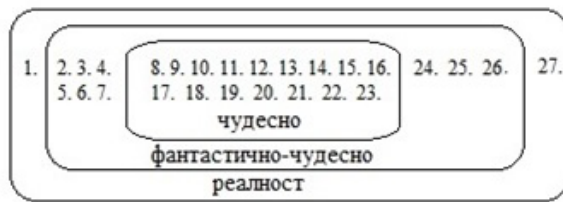
Кључне речи: жанровски хибрид, симбол, иницијација, космогонија, мит о јунаку.

У спољашњој композицији романа *Мали Принц* има двадесет и седам поглавља у којима су уланчане епизоде три прстенасто угњеждене приче. Спољашњи сижерни оквир формирају прво и двадесет седмо поглавље у којима је остварена оквирна прича (Слика 1). Приповедач ретроспективно приповеда интимне доживљаје – у првом поглављу фрагменте из детињства, а у последњем из ближе прошлости. Хронотоп овде има одлике реалности означене одредницама савременог света, као што је пилотирање по свету од Кине до Аризоне. Посвета новинару Леону Верту је паратекст који причи даје аутобиографски удео. Документарност почива на имену Егзиперијевог пријатеља, чиме он посредно склапа аутобиографски пакт са читаоцем. Конативном функцијом посвете – обраћањем деци, аутор успоставља контакт са читаоцем да би упутио поруку на тему два опозитна света – деце и одраслих. Комуникација аутора са децом-читаоцима, успостављена посветом, у роману прераста у обраћање приповедача протагонисте „деци са његове планете” (Сент-Егзипери 2008: 24)¹. Тако се аутобиографичност преноси на приповедање и сугерише веродостојност исповести, а читалац увлачи у улогу замишљеног лика детета.

¹ Сви наводи биће дати према преводу Мирјане Вукмировић. У даљем тексту биће навођен само број стране у роману.

У другом поглављу оквирна прича уводи утиснуту причу чију форму наговештава и сам приповедач назвавши је успоменом. На њен мемоарски карактер указује: (1) приказ догађаја у којима је приповедач учествовао или им је био сведок, (2) приповедачево померање у други план, а појављивање Малог Принца у првом плану и (3) намена записа о посведоченим догађајима деци. У овој причи се уочава феномен фантастично-чудесно². Пилота је зачудила појава Малог Принца, што је догађај који уводи у фантастично, али до краја романа он прихвата натприродну појаву као стварну, те причу преводи у жанр чудесног.

Утиснута прича уводи трећу, средишњу причу о пореклу и свемирском путовању Малог Принца, уланчавањем епизода од 8. до 23. поглавља (Слика 1). Прича у којој доминира феномен чудесног, намењена приповедачу, независна је од збивања у остатку романа и представља биографију Малог Принца. Линеје развоја друге и треће приче сустижу се у 24. поглављу и остају повезане до претпоследњег, 26. поглавља.

Слика 1. Композиција и жанровско одређење

Са аспекта анализе улоге приповедача, карактера представљених догађаја, временске дистанце из које су догађаји презентовани, функције и намене записа, ове три приче имају редом аутобиографски, мемоарски и биографски карактер. Ипак, одређеност и раслојеност хронотопа на свет реалности оквирне приче и свет натприродне реалности у коју приповедач доспева на неко време, својствена је ауторској бајци, те се роман *Мали Принц* најчешће одређује као роман-бајка³.

Предмет овог рада није анализа романа са аспекта карактеристика ауторске бајке, већ дубљег митолошког слоја који се открива истраживањем:

² Фантастично-чудесне врсте приповести Цветан Тодоров одређује као оне које се из почетка представљају као фантастичне, а завршавају се прихватањем натприродног.

³ Одлике жанра роман-бајке приказане су у студији Зоране Опачић *Поетика бајке Гроздане Олујић* (Опачић 2011: 29–31). Посебна група ауторских бајки, приче са присуством фантастичног и чудесног и одлике њихове троделне композиционе шеме, која се може препознати и у роману *Мали Принц*, приказане су у истој студији (Опачић 2011: 207–222).

(1) симболике хронотопа, (2) иконографског садржаја, (3) медијаторске функције лика Малог Принца, (4) архетипских мотива, а посебно архаичног мотива гутања/прождирања као лајтмотива и (5) иницијастичког сижеа. Препознавање паралелних обредних елемената у структури романа покушај је да се објасни логика која обједињује ликове, догађаје и односе који владају у троделној композицији. Крајњи циљ је да се откривањем ритуално-митолошког обрасца роман сагледа као прича о духовном сазревању личности, помоћу Јунговог тумачења магијско-религијске институције иницијације као паралеле природном и несвесном процесу духовног саморазвоја (Требјешанин 2008: 163). Мост између визуелних и вербалних структура романа и доживљаја и емоционалних стања у души савременика, успостављаће се помоћу Јунгових појмова и симбола. Ово тумачење употпуниће приказ жанровске хибридности романа. Већ је указивано на постојање библијског подтекста и митских елемената у одређеним сегментима *Малог Принца* (Радуловић 2009; Пијановић 2009), а у овом раду се одуховљење унутрашњег света приповедача открива у религиозној компоненти живљења и у томе се сагледава смисао библијског подтекста у изградњи приче у роману.

МИТСКИ СЛОЈ У ФУНКЦИЈИ МОДЕЛОВАЊА ДУХОВНОГ САМОРАЗВОЈА

Од давнина је сврха мита била да „објашњава човеку самог њега и свет који га окружује” (Мелетински 1983: 173) да би се појединац, савлађивањем супротности свог постојања, духа и тела, прилагодио животу у друштвеном и природном окружењу. Да прикаже човеков унутрашњи свет, мит се служи језиком симбола, моделујући слику душе елементима природе и културним добрима. Прелаз од непознавања до познања, од неприлагођености до прилагођености или сазревање личности, у миту се представља претварањем хаоса у космос, при чему „космос од самог почетка укључује аксиолошко, етичко становиште” (Исто).

Функционална усмереност митског сижеа, да се појединац прилагоди социјуму, открива се већ у оквирној причи. На почетку је сукоб шестогодишњака са светом одраслих, осујећена жеља за цртањем и неразумевање цртежа праћено осећањем усамљености. На крају приповести је радостан сусрет пилота са друговима и догађаји приказани цртањем. Прелаз од усамљености до прихваћености у свету одраслих посредован је путовањем кроз пустињу као кроз царство смрти, које се моделује према прелазном обреду иницијације. Путовање које започиње као ноћно, падом у ненастањену пустињу, а завршава се ујутро десетог дана успоном и повратком међу

људе, одсликава главни смисао митова о стварању (космогонија) – претварање хаоса (конкретизују га ноћ и пустиња) у космос (дан).

Тема начела космизације постављена је на првом цртежу у роману (Слика 2) и одређује изградњу остатка дела. Роман чини јединство текстуалног и иконографског садржаја, исприповеданог и оног који аутор-наратор исказује акварелским цртежима. На симболички карактер цртежа експлицитно се указује кроз однос цртежа број 1 и број 2. Они показују да испод видљиве чулне стварности постоји загонетна невидљива емоционално обојена стварност која је са њом у вези, што је дефиниција симбола. Симбол је конкретна чулна слика (визуелна, аудитивна) неког познатог спољашњег објекта (нпр. звезда, цвет) која упућује на нешто друго што је важно, апстрактно, невидљиво, неопазиво, унутрашње, субјективно (душа), што је скривено од разума (РЈПС 2008: 368). Дакле, цртежи у роману, као симболичке представе, указују на једну од основних карактеристика мита – на његово симболичко устројство.

Сликовна представа вечног начела преображаја заснована је на мотиву гутања и териоморфним симболима духа и нагона на првом цртежу у роману (Слика 2). У прилог вечног начелу говори припадност цртежа књижи – древном симболу мудрости. Цртеж је особен по томе што постоји независно и пре свих других и потиче из књиге о прашуми *Приче из живота* непознатог творца. Као таква, ова књига асоцира на *Библију* и ближе на *Књију Постњања*, јер се прашума и хаос у митологији могу посматрати као синоними.

Слика 2. Вечно начело преображаја

Мотив гутања је веома чест у бајкама и митовима, где је остварен у архаичним ликовима змаја-гутача или змије обмотане око јунака (Проп 1990: 342). На Слици 2 мотив гутања испољава своју архетипичност, јер на магијско-религијском плану бити жив прогутан од стране чудовишта (змије, змаја, рибе), тј. улазак у његову утробу, исто је што и силазак у Доњи свет или царство мртвих. Змијски цар је хтонски симбол Доњег света. Плава боја обмотане звери одаје њену небеску природу. Положај

ових фигура на цртежу указује на равнотежу две обједињене супротности – хтонски и соларни принцип. У основи ове слике је префигурација митског мотива змаја који прождире јунака-Сунце, што је иницијастичка представа о смрти и поновном рођењу. Слика и уз њу текст: „Змијски цареви *іуїају* свој плен цео, не жваћући га. Затим не могу више ни да се помере и спавају по *шесті* месеци док га не сваре” (7, истакла С. Н.) симболички изражавају прелазак духовног у биолошко и њихово прожимање да би се створило ново јединство. Приповедач слику назива величанственом, јер на космичком плану представља прастање стварања космоса из хаоса, односно на личносном загонетну суштину живота – одуховљење нагонске енергије кроз вечни круг преображаја, смрти и поновног рођења.

Симболички карактер првог цртежа (Слика 2) огледа се у његовој експресивној и мотивационој функционалности. Он покреће дечака на честа размишљања о пустоловинама у прашуми. Прашума је у давнини била место извођења обреда иницијације, те се ова размишљања могу тумачити потребом за самосазнавањем, односно духовног преображаја⁴. Цртање слика и симбола овде представља испољавање душе. Душа је невидљива животна снага коју карактерише моћ имагинације, стварање емоцијама набијених слика и симбола (Требјешанин 2008: 112). Цртеж број 1 има облик шешира (Слика 3), а шешир симболизује идентитет неке личности (Требјешанин 2008: 406). Приповедач назива овај цртеж својим ремек-делом, јер њиме изражава себе, оно што јесте, своју душу. Цртеж број 2 (Слика 4) симболизује дечаков доживљај сопственог унутрашњег света као царства нагона, јер је нагонско (змија) *іроіуїало*, превладало над духовним (слон)⁵. Овим цртежом он поистовећује свој идентитет са нагонским животом новорођенчета, односно несвесним стањем најранијег детињства.⁶

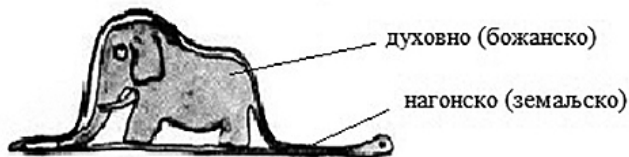
⁴ По Јунгу, процес у коме личност кроз самоспознају дође до увида у своје непознате, тамне стране да би постала свесна себе као јединствене личности (индивидуација) (Требјешанин 2008: 157) има исти смисао као иницијација, која путем утврђених обреда потпомаже и усмерава спонтани и несвесни процес саморазвоја и самоиспуњења (Требјешанин 2008: 170).

⁵ Змија и слон су архетипски симболи. По Јунгу, змија је симбол нагона у психички несвесном, који представљају деструктивне, али и спасоносне моћи и мудрости (Требјешанин 2008: 468). Слоу је симбол мудрости (Гербран, Шевалије 2009: 845).

⁶ О. Радловић пак објашњава како цртеж број 2 носи поруку да снага мудрости побеђује телесну силу, повезујући га са библјском причом: „Позадина мистичног нацрта је, несумњиво, древна старозветна прича о Давиду и Голијату, украшена бајковитим елементима, с поуком препознатљивом у *Малом Принцу* – *іревазііи себе*” (Радловић 2009: 72).

Слика 3. Цртеж број 1 – идентитет

Слика 4. Цртеж број 2 – нагонски живот новорођенчета

На динамичким мотивима цртежа број 1 и број 2 заснива се заплет у роману. Они покрећу сукоб приповедача са одраслима оспољен забраном цртања и наметањем другог занимања (географија, рачун, историја, грама-тика), на чему се гради идеја о духовном преображају по чисто логичким законитостима, уз искључивање ирационалног сазнавања. Одавде се очи-тује разлика света одраслих и света деце изражена бинарним опозиција-ма видљиво/невидљиво, рационално/ирационално, онострано/онострано, десакрализовано/сакрално. Постизање неопходне синтезе рационалног и ирационалног сазнавања, свесног и несвесног, духовног и природног, одно-сно савладавање ових супротности уз помоћ медијатора, одвија се према архетипској шеми иницијације.

Почетак овог процеса одсликава цртеж број 2, као првобитно хаотич-но стање које прати осећање страха због неразумевања тајанственог језика сопствене душе. На крају процеса стварања је космогонијски чин одвајања неба од земље, приказан последњим цртежом у роману (Слика 5.б), праћен осећањем љубави, вере и наде у поновни сусрет са Малим Принцом. Душа првобитно има својства као тело, али се постепено, кретањем од биолошког ка етичком, претвара у носиоца етичке свести. Ово кретање је у митовима симболизовано путовањем. Тема путовања у Доњи свет се у роману удваја, јер оба лика, Мали Принц и пилот, доживљавају иницијацију. Симболику пилотове иницијације откривају: а) мотив гутања, б) мотив изолованог про-стора и преласка у други свет, в) искушења, г) представа о привременој смр-ти и поновном рођењу и д) средишња прича о свемирском путовању Малог Принца која има улогу обредног мита.

а) праматерија – хаос
(неоствареност, страх)

б) небо и земља – космос
(оствареност, љубав)

Слика 5. Символички приказ почетка и остварења духовног развоја

ИНИЦИЈАСТИЧКИ КАРАКТЕР ПУСТИЊСКОГ ПУТОВАЊА

Застој у приповедачевом духовном развоју испољава се кроз престанак цртања и исповест да ништа није научио да црта сем змијског цара споља и изнутра. Одабир занимања управљања авионом као техничким средством симболизује опредељење за преображај по законима разума, што је припремило будућу несрећу, односно пад у духовном смислу. Далека и ненастањена пустиња симболизује тамну страну његовог унутрашњег живота са којом се суочава. Путовање кроз пустињу где проводи девет дана јесте привремена изолација од спољног света. Границу светова пилот прелази у трупу авиона који има функцију гутача-преносиоца, што у бајци и миту преноси јунака у друго царство. Гутање и избацавање из чељусту животиње у архаичном обреду замењује се летом авиона и боравком у пустињи. Препрека повратку је тежак квар на авиону као функција тешког задатка који треба да реши. Пустиња је место искушавања, а Мали Принц је гласник (чудан гласић који буди), тајновидац (разуме цртеж број 2), судија (проверава људскост), водич (до извора воде у пустињи) и учитељ (преноси тајно знање) који посредује између светова и преводи пилота-путника као новорођеног (праведника) у нови свет. Табуизација корелира са захтевом за цртање овце, одбацивањем цртежа слона у змијском цару, за размишљањем о рату између оваца и цвећа.

Привремена смрт је преобликована у изражавање страха од смрти, себичности и равнодушности према патњи и бризи Малог Принца за ружу коју би могла да поједе овца. Овај тренутак највеће емоционалне дистанце Малог Принца и приповедача јесте истовремено и највећа морална дистанца у којој се пројављује гордост као стање духовне смрти. Ово стање открива Мали Принц поистовећујући приповедача са бизнисменом који „се надима од поноса” (29) и има хтонско знамење („то није човек већ гљива” (29)). Приповедачева помиреност са смрћу „нисам марио за [...] жеђ и смрт”

(30) и покајање „одложио сам своје алатке [...] узех га у наручје, њихао сам га” (30), услов је сазнавања биографије Малог Принца у наредна три дана. Ова средишња прича иницијастичког сижеа, по садржају (парадигма божанског модела стварања) и временским одредницама (у трајању од три дана, отпочиње ноћу а завршава се дању) подудара се са митовима о стварању (на пример, Јона заробљен три дана у утроби кита), те корелира са драматизацијом обредних митова којима су се иницијантима преносила тајна знања.

У том смислу ток радње изложен од 8. до 23. поглавља може представљати описивање догађаја из сакралног митског времена (уп. Елијаде 1986: 88–90), Мали Принц митског јунака узорног обрасца понашања, а приповедач иницијанта коме се овим путем предаје свето знање. У митовима о стварању путовање је начин да се кретањем у простору другог света, у временском трајању, прикаже настајање новог модела света из хаоса⁷. Промена духовног стања након сазнавања тајне живота Малог Принца маркирана је космозацијом пустиње. Стари приповедачев доживљај пустиње као безобличне масе (хаос) мења се када уочи небо и пустињске превоје (копно, звезде, месечеву светлост), а у освит осмог дана открије и бунар са водом у којој види одсјај сунца. Космолошка слика стварања, коју чине елементи као у чину Постања (у почетку створи Бог небо и земљу, дан и ноћ, Сунце, Месец, звезде, воду итд.), симболизује процес стварања његовог новог погледа на свет. Симболика осмог дана⁸ указује на преображај који је обожење по новозаветном учењу, те се у даљем току радње у подтексту ишчитавају јеванђељске приче.

Успешност иницијације, као стицања моћи над животињом, овде изражене у рационализованом облику као овладавање авионом (чудовишном техничком птицом), пилот потврђује поправком тешког квара. Симболички приказ досегнутог идеала дат је уједињењем вечних супротности када Малог Принца, као соларно божанство које „има косу као круну од злата”, по договору уједе змија, „прстен месечеве боје” (60) као лунарни симбол. Овај приказ (Слика 6) представља остварење вечног начела преображаја у души приповедача, а ликови Малог Принца и змије су конкретизација териморфних симбола са првог цртежа у роману.

⁷ Мирча Елијаде објашњава да космозација непознатог простора (хаоса) значи сакрализацију, односно организацију простора, стварање опонашањем дела богова, које служи као модел (Елијаде 1986: 68–87).

⁸ По Николају Берђајеву, Бог је створио свет за седам дана, а човек је позван да настави стварање – његово дело је осми дан стварања. Осми дан припада Новом завету и најављује ускрснуће праведника.

Слика 6. Вечно начело и његова конкретизација у души приповедача

БИБЛИЈСКИ ПОДТЕКСТ У САКРАЛНОЈ ИНИЦИЈАЦИЈИ

На христоликост Малог Принца и његово путовање као Христову мисију у свету указано је у радовима других истраживача. Оливера Радуловић издваја и тумачи примере библијског метафоричког говора (боравак у пустињи представља удаљеност од Бога; појава Малог Принца у Сахари упућује на објаву Спаситељевог доласка; име Мали Принц асоцира на принца јудејског који се рађа из рода цара Давида; Мали Принц стиже с неба као јагње Божје које узме на се грехе света; веза приче Малог Принца о ружином трњу и легенде о томе како је ружа добила трње), одломак о баобабу са основом параболое о сејачу и њиви, изједначавање божићне радости и сусрета са Малим Принцом. У раду Петра Пијановића „Мали Принц је као доносилац благе вести фигура љубави и наде; као и Божји син тако и он унапред зна свој земаљски крај, имајући и сам удела у својој физичкој смрти [...] *Мали Принц* модерном репликом приче о паду или рођењу, смрћу као ускрснућу и другом Христовом доласку, тј. повешћу о месијанском ходочашћу главног јунака у роману, на нов, литерарно промишљен и узбудљив начин актуелизује библијску причу” (Пијановић 2009: 35).

У овом раду функција библијског подтекста проналази се у изградњи *сакралности* иницијастичког сижеа којим се моделује преображај у приповедачевој души. Преображај, као прелаз од усамљености профаног до радости сакралног живљења, одвија се поистовећивањем иницијанта са божанством или митским јунаком са циљем стицања новог идентитета, нове душе. Лик митског јунака Малог Принца изграђен је по обрасцу архетипа божанског детета, те се код њега, као носиоца највиших духовних врлина, могу препознати атрибути архаичних божанстава (силазак с неба на земљу са мисијом да обуче људе култури, униште зле демоне, уведу религијске култове и др.), а у интеракцији са пилотом и христоликост (мач као симбол божанске правде – одвајања истине/добра од лажи/зла, добри пастир, смрт

и нестанак тела, ишчекивање повратка). Карактеристичан мотив стицања космичких и културних предмета од митских јунака преобликован је тако да се уместо предмета стиче спознаја добра и зла. Биографија Малог Принца је у функцији сазнавања о настанку прихватљивог и неприхватљивог понашања, снагама и слабостима које ће приповедачу постати морални оријентир у личном животу. На путовању које започиње из осећања *јордосији* и увређености, напустивши своју планету и ружу, митски јунак Мали Принц у сусрету са људима на седам планета одолева *искушењима људских мана* (гордост, самољубље, острашћеност, похлепа, лицемерје, лењост, лаж), а у сусрету са лисицом спознаје *йреображај йокајањем* као условом за *сйишцање врлина* (жртвовање, одговорност), значај обреда⁹ за *нејовање духовних врлина*, да би се на крају *жрйвом и смрћу* вратио на своју планету. Путовање Малог Принца је стога иницијастичко и представља узор божанског модела стварања (духовног живљења) који пилот треба да подражава.

Поистовећивање пилота са Малим Принцом кореспондира са променом егзистенцијалне дистанце која је на почетку велика (пилот јесте, а Мали Принц није ни гладан, ни жедан ни уплашен), а на крају укинута (ни пилот више није ни жедан ни уплашен). Варијација егзистенцијалне, емоционалне и етичке дистанце међу ликовима у површинском наративном слоју може се у дубинском слоју прочитати као варирање религиозне дистанце. Стога се нов идентитет ствара променама духовног статуса приповедача, које се могу одредити анализом приповедних ситуација и догађаја који носе библијски референцијални код.

1) Иницијално стање одређује ситуација тешког квара на мотору, пада у пустињу и усамљеност упоређена са усамљеношћу бродоломника на сплаву усред океана. Поређење асоцира на старозаветну причу о грешном Јони док је бежао од заповести Божје и описује *сйање удаљеносији од Боја*, тј. губитак „онога што је божанско: слободе и савести” (Поповић 1979: 80). Пад у ненастањену пустињу је губитак слободе, а квар на мотору је метафора за губитак савести.

2) Приповедачево објављивање вере у раније откриће турског астронома као у епифанију, алузија је на веру Мудраца са Истока који су вођени звездом пронашли Богомладенца. Њега је дакле, у остварењу жеље да нађе „правог саговорника” (10), у сусрет Малом Принцу водила вера *бојочежњи-вој незнабоишца* чија се глад и жеђ у пустињи може схватити као мука духа – глад и жеђ за Богом и његовом правдом (Малог Принца назива судијом).

⁹ О сусрету Малог Принца са ликовима на планетама и лисицом говори се у одељку „Мали Принц као митски јунак”, у необјављеном мастер раду ауторке *Архејиши божанској гејшети* у роман-дајци *Мали Принц Антијоана де Сент-Егзиперија*, одбрањеном 2013. године на Учитељском факултету у Београду.

3) Преображај покреће заповест: „Нацртај ми једну овцу!” (10) и сусрет са Малим Принцом. Асоцијативност на Божју заповест којом раздваја небо од пуне земље: „Нека буде светлост!” (Постање, 1, 3) и речи Христове „Ја сам послат само к изгубљеним овцама дома Израилјева” (Матеј 15, 24), указује на божанску природу и спаситељску улогу Малог Принца. Име (алузија на принца јудејског из рода цара Давида) и изглед (поседује мач као у исказу Христовом „нисам дошао да донесем мир него мач” (Матеј 10, 34)) потврђују христоликост. У догађају богојављења добијањем заповести и цртањем сандука са овцом¹⁰ приповедач показује поверење и послушност *душе којој се ојкрио Бој*.

4) Преображај је условљен буђењем свести за разликовање добра и зла и изазивањем осећања покајања, што показује врхунац сукоба пилота и Малог Принца мотивисан разговором о рату оваца и цвећа. Основа поређења пилота са бизнисменом је одбијање позива на разговор. Принчево љути-то разоткривање бизнисменове похлепе асоцира на Христов изгон трговца из храма (уместо молитве, разговора с Богом, у храму тргују). Одбијање разговора стога је одбацивање молитве као стање духовног пада. Преокрет настаје када пилот одбаци алатке којима се себично бавио кваром и, саосећајно пригрливши Малог Принца, обећа да ће цртањем спречити да овца поједе цвет. Покајањем је одбацио зло/грех а пригрлио добро/врлину, те као *покајник* постао *досјојан сазнавања џајне* Принчевог живота – тајне богооткривења.

5) Ново стање, нови живот душе почиње покајањем, што открива сцена проналажења извора у пустињи. Након сазнавања тајне, до воде из чудесног студенца пилот је стигао ходочашћем („проистекла је из хода под звездама”), молитвом („из песме чекрка”) и личним подвигом вере („из напора мојих руку” (82)). Вода која је „добра за срце, као дар” (82) означава мир, као дар Божји до кога се долази победом над смрћу (злом у себи). Поређење воде којом ће угасити жеђ и победити смрт са божићним поклоном у детињству, маркира ново стање душе – *рађање новозаветној човека*. Благовест о новом животу садржана је у исказу „Али очи су слепе. Треба тражити срцем” (82), која одговара Христовом учењу у *Беседи на Гори*: „Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети” (Матеј 5, 8). Успостављање новог савеза између Бога и човека кодирано је захтевом да пилот одржи обећање да ће овци нацртати дрњицу да не поједе цвет. Испит испуњавања заповести оличен у недовршеним цртежима баобаба (лице на купус) и лисице (има уши као рогове) открива пилотов пад у обману. Тврдња Малог Принца да „деца знају” (83) на тим

¹⁰ Више о симболици цртежа овце и тумачењу првог сусрета пилота са Малим Принцом види у Наумовић 2016: 241–249.

цртежима да препознају баобабе и лисицу, открива да деца симболизују оне који прозиру обману, тј. духовно видовите. Насупрот томе, пошто „одрасле особе никад ништа не разумеју саме” (9), може се закључити да свет одраслих у роману симболизује духовно слепо.

6) Разговор Малог Принца и змије код старог разрушеног каменог зида подудара се са јеванђељским мотивима предказања и страдања Христовог¹¹ и открива *ајосјолски иденитијет* пилота. Поистовећивање са апостолом Петром остварено је мотивом о ненапуштању, јер утростручено обећање „Нећу те напустити” (89) у инверзији асоцира на Христово предказање да ће га се Петар три пута одрећи пре него што петао запева. У договору Малог Принца са змијом да се смртним уједом врати на своју планету, у његовој смрти и нестанку тела огледа се план Божји¹²: да Богочовек страдањем, смрћу и васкрсењем победи грех, смрт и сатану (уклони зло из света). Пилот, дакле, добија знање о божанској логици спасења – да се из пада уздиже самораспењем, односно одбацивањем самовоље („стара напуштена љуштура” (91)) и усвајањем воље Божје (звезде-кладенци су праизвор, „све звезде ће ми точити да пијем” (91)).

7) Радост другова што га „виде живог” (92) на повратку симболизује *духовни сјајус праведника*. Духовно је жив праведник, јер исповеда веру у васкрсење: „поуздано знам да се вратио на своју планету, јер у зору нисам пронашао његово тело” (92). Он смисао постојања налази у молитви (воли ноћу да слуша звезде), у бдењу над собом (симболизује га размишљање о опасности да овца поједе цвет), будући да је пред искушењима (симбол броја шест у исказу да је од сусрета прошло шест година) и да је свестан своје недовршености (није нацртао кожни ремен на брњици за овцу).

8) Прича о изданку баобаба у петом поглављу знаковито је повезана са Христовом параболом о пшеници и кукољу, упућеном апостолима. Малог Принца са Христом повезује алузивна коњуункција мотива лопате – на цртежу где Мали Принц лопатом искорењује изданке и у исказу о Христу Светог Јована Претече: „Њему је лопата у руци па ће отребити гумно своје” (Матеј 3, 12). Савет Малог Принца пилоту, који је затим уследио, да „направи један леп цртеж како би деца то добро утвила, ако једног дана буду путовала, то им може бити од користи” (24) открива проповеднички карактер

¹¹ О. Радуловић препознаје библијски подтекст у роману и одређене сегменте доводи у везу са јеванђељима, као што су: „Христова мисија у свету – с путовањем Малог Принца по земљи и разговори са животињама – с *Беседама на јори*, суочавање и мирење са смрћу на Маслинској гори и Гетсиманији” (Радуловић 2009: 72), али експлицитно не анализира наведене примере и не успоставља паралеле са ликом приповедача.

¹² В. тумачење плана Божјег према Светом Јустину Ђелијском (Поповић 1979: 387).

приповести у роману. „Један леп цртеж” означава благовест, „да добро утуве” заповест, а „путовање” пут покајања (васкрсења душе). Давање савета одговара Христовом давању савета (благовести и заповести) апостолима пред слање на проповед. Апостолски глас приповедача стапа се са проповедничким гласом имплицитног аутора у посвети и поговору. Посвета и поговор су оквир романа који открива идентитет имплицитног аутора и читаоца. У посвети се декодира глас Светог Јована Претече – онога који је боравио у пустињи као на небу (у пустињи сусрео Малог Принца) и одатле силазио у градове (посвећено пријатељу у Паризу) и проповедао покајање (утеху) као припрему за проповед јеванђеља (књига за децу) онима који су га пратили идући за божанским нагоном своје душе који није сасвим нестао (посвећено детету које је некада била та одрасла особа). Имплицитни аутор, дакле, има глас Светог Јована, пустињака и *јројоведника јокајања*, који је ишао испред Спаситеља и позивао људе да се спреме за Његов други долазак. Стога се тај глас у поговору обраћа имплицитним читаоцима, онима који отпутују у пустињу, вођени звездом (као мудраци са Истока) и подржани пророчством (приповест у роману) сретну описано дете. Имплицитни читаоци су дакле боготражитељи који чекају друго, духовно рођење.

Оквирном причом о приповедачевом боравку у пустињи и у њу утиснутом кружном причом о путовању Малог Принца остварена је, према Мелетинском, за мит својствена дихотомија сакралног „првобитног времена” стварања и искуственог садашњег времена. Аутобиографским елементима учвршћује се веродостојност исприповеданог пута самоостварења личности. У лику приповедача изражена је ова општељудска потреба. Постизање духовне зрелости задатак је који је стављен пред сваког појединца који се креће ка том циљу живота као човек-путник. Покретач и регулатор тог процеса је слика Бога у човеку (*imago dei* према Јунгу, боголика душа по хришћанском учењу), овде дата у лику Малог Принца. Промена која се унутар приповедача догодила може се изразити поистовећивањем са старозаветним Јоном при паду и апостолом Петром при препороду. Мали Принц као христолико биће посредује промени личности приповедача, а та промена има карактер обожења, охристовљења. Имплицитни аутор је личност која се остварила дуж осе религиозности, доживљава самоспознају као обожење и испуњава дужност преношења знања имплицитном читаоцу, оном који ће да иде путем себепознања као богопознања. Човек има урођен образац по коме тежи боголикости. Оживљавање архетипа спасиоца за вођење узорног, моралног живота остварује се *речју*, причом, митом који може бити дат и у форми романа. Можда зато приповедач каже „ја не волим да се моја књига чита површно” (20). Можда у томе лежи разлог светске популарности овог романа коме се читалац увек изнова враћа.

ИЗВОР

Егзипери (2008): Антоан де Сент-Егзипери, *Мали Принц*, превела Мирјана Вукмировић, Подгорица: Тобоган.

ЛИТЕРАТУРА

Библија (2005): превели Ђуро Даничић и Вук Караџић, Шабац: Глас цркве.

Гербран, Шевалије (2009): Alen Gerbran, Žan Ševalije, *Rečnik simbola*, Novi Sad: Stylos art, Kiša.

Елијаде (1986): Мирча Елијаде, *Светио и ѿрофано*, Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.

Мелетински (1983): Елеазар М. Мелетински, *Пеошника мишја*, Београд: Нолит.

Наумовић (2016): Смиљка Наумовић, Архетип божанског детета у роману *Мали Принц*, *Квалифетит савременој васишјања и образовања*, Зборник радова, Шабац: Висока школа струковних студија за васпитаче.

Опачић (2011): Зорана Опачић, *Поешника бајке Гроздане Олујић*, Београд: СКЗ, Учитељски факултет.

Пијановић (2009): Петар Пијановић, Укрштање бајколиког и митског наратива у роману *Мали Принц* Антоана де Сент-Егзиперија, *Иновације у насјави*, 22 (3), 25–39.

Поповић (1979): Јустин Поповић, *Тумачење Светиој Еванђеља ѿ Мајшеју*, Ваљево: Манастир Белије.

Проп (1990): Vladimir Prop, *Historijski korijeni bajke*, Sarajevo: Svjetlost.

Радуловић (2009): Оливера Радуловић, Библијски подтекст у роману *Мали Принц* А. С. Егзиперија, *Узданица*, 6 (1), 71–76.

Тодоров (1987): Цветан Тодоров, *Увод у фаншасиичну књижевност*, Београд: Рад.

Требјешанин (2008): Žarko Trebješanin, *Rečnik Jungovih pojmova i simbola*, Beograd: Hesperia.

Smiljka J. Naumović

Vulkan Publishing

Belgrade

MYTHICAL AND PRESENT REALITY IN A. S. EXUPERY'S *THE LITTLE PRINCE*

Summary: The paper deals with the deep structure of the novel, with the aim of determining the principles which connect the characters, events and relationships in the three-part composition. The deeper mythological layer is analysed by exploring the symbolism of the chronotope, the iconographic content and the mediating function of the character of the Little Prince. Archetypal motifs are revealed, especially the archaic motif of devouring as a leitmotif, and the initiation plot is analyzed. The functional orientation of the plot towards the spiritual transformation of the pilot is revealed in the sacredness of the chronotope and the birth of its religious existence, modeled by the biblical subtext.

Keywords: hybrid genre, symbol, initiation, cosmogony, myth of a hero.